

TREI

Tata nu-i ca mama

Cum răspunde un tată la nevoile
copilului mic

JOSEPHINE SCHWARZ-GERÖ

Traducere din germană de Ioana Brigle

Cuprins

<i>Prefață</i>	9
Partea întâi: Principalele legături	13
1. Introducere	15
Copilăria timpurie	17
Primul an de viață	19
Tatăl și societatea	22
2. Descoperirile științei cu privire la bebeluși și părinți	27
Cercetarea din domeniul neonatologiei	27
Despre dezvoltarea limbajului	43
Atașamentul și ierarhia	48
Cine este mama? Cine este tata?	55
Partea a doua: Principala atribuție a tatălui	59
3. Despre mașini și autonomie	61
Bebelușul Carl și unchiul său	61
O mașină se deplasează „singură“	64
Proiectul „tata“: un plan în trei etape	71
4. În siguranța portului maritim: perioada mamei, 0-6 luni	74
Dragostea maternă	76
O perioadă importantă, ieșită din comun	79
Bunica nu este chiar bunica	82
Când bebelușul plânge	84
Nutriția	89
Împărțirea sarcinilor — tata schimbă sau nu schimbă scutece?	91
5. În călătoria de probă: perioada tatălui, 7-12 luni	95
În doi, cu tata	99
Eu și tu	102
Reguli noi — jocul cu tata	104
O caracteristică a rolului de tată	106

6. Familia în croazieră: perioada de echilibru, 13-36 luni	120
Când bebelușul nu colaborează	121
Doi cu doi nu fac trei	125
În trei	127
Limitele și bunele maniere	133
7. Când itinerarul nu este cel potrivit — obstacole și rătăcirii	142
Tatăl, ca autoritate	142
Ignorarea caracterului special al primelor șase luni	144
Dorința de a impune prematur modelul familial planificat	146
Păstrarea regulilor speciale	150
Când ești lăsată de una singură	151
Fantomele din camera copilului	156
Medicina modernă și copilăria timpurie	159
Partea a treia: Micile detalii	165
8. Vorbind cu bebelușul	169
Vorbiți în timp ce acționați!	171
Vorbirea care oglindește	173
„Vrei să participi și tu?” — Despre cum punem întrebări copilului mic	175
„Lasă asta!” — Forma imperativă	183
„Cum facem?” — Rezolvarea conflictelor	186
9. Conexiuni cu sens	192
Jocul cu jucăriile	194
Planurile de acțiune	195
Autodeterminarea	200
Despre punctele temporale și succesiunea lor	204
Tata este altfel decât mama	217
Decizii legate de copil — o hartă comună pentru căutarea comorii	225
<i>Cuvânt de încheiere</i>	231
<i>Mulțumiri</i>	233
<i>Bibliografie</i>	235

Prefață

„Aud asta pentru prima oară!” Sau: „Dar aceste lucruri nu se știu!” Mulți tați reacționează cu uimire când aud vorbindu-se prima dată despre importanța și rolul tatălui din perspectiva creșterii bebelușului și a psihologiei dezvoltării timpurii.

Ceea ce specialiștilor le este cunoscut de mult timp pare să nu fi ajuns încă la cunoștința tinerelor familii. Există nenumărate cărți dedicate taților de copii cu vârste mai mari. Însă, dacă cineva încearcă să aplice încă din primele zile de viață ale unui bebeluș recomandările pe care acestea le fac, ele nu prea par să funcționeze. Acest lucru se datorează faptului că perioada de început urmează alte reguli. Etapa de început reprezintă piatra de temelie pentru dezvoltarea de mai târziu a copilului.

Inițial, volumul de față — centrat îndeosebi pe etapa specială de viață cuprinsă între naștere și trei ani — a fost gândit ca un ghid dedicat în exclusivitate taților. Însă pe perioada scrierii lui am simțit ceea ce simt și tații, anume că un bebeluș nu poate fi înțeles pe deplin dacă mama nu este luată și ea în considerare.

Textul a devenit astfel o carte și pentru mame, dar în același timp și o lucrare despre interacțiunea de forțe dintre cei doi părinți, pentru că tocmai această interacțiune este cea care face ca triumphiul magic tată—mamă—copil să funcționeze. Strategiile și sugestiile cuprinse în acest volum trebuie privite ca niște completări. Ele nu înlocuiesc strategiile folosite de mame până acum și nici ghidurile detaliate existente, dedicate lor. Cartea de față încearcă doar să le întrească, aducând un supliment de informații pentru acele situații în care tatăl joacă un rol important.

Pe când lucram la structura cărții, adică la stabilirea ordinii capitolelor și a conținutului fiecărui capitol, m-am simțit exact așa cum se simte o familie la început. Mă întrebam cum se poate naște un întreg, o familie, din trei părți distincte: un copil, o mamă și un tată? Cum aș putea oare să pun la un loc diversele părți ale cărții, din moment ce ele sunt încă de la bun început interconectate și se influențează reciproc în permanență? Pe de o parte, fiecare dintre ele are propriile ei nevoi și reguli de joc. Pe de altă parte, fiecare își trage rădăcinile din toate celelalte. În multe aspecte, structura acestei cărți este similară principiului natural de creștere.

În calitate de medic-șef al secției de psihosomatică neonatologică m-am confruntat ani de-a rândul cu dificultățile pe care le întâmpină părinții și copiii în primii trei ani de viață. În multe cazuri, implicarea tatălui a reprezentat cheia rezolvării cu succes a acestor probleme. Discuțiile purtate priveau în special clarificarea diversității sale de roluri în calitate de tată, a funcției pe care el o joacă în procesul de dezvoltare a copilului, precum și a diverselor detalii din viața de zi cu zi, care pot avea o influență asupra bebelușului sau asupra copilului mic. Surpriza a constituit-o faptul că implicarea tatălui în proces conducea adesea și la rezolvarea unor conflicte tipice între mamă și tată.

Studiile de caz descrise în carte provin din experiența mea clinică și reprezintă întâmplări reale. Pentru a proteja identitatea familiilor, am modificat numele și împrejurările exacte ale evenimentelor.

Lucrarea reprezintă o sinteză a diferitelor aspecte pe care le-am discutat împreună cu tații pe parcursul activității mele. Cartea cuprinde, de asemenea, o descriere a „capcanelor” tipice cu care se confruntă tinerii părinți, dar și a modurilor în care ele pot fi ocolite sau a celor mai potrivite căi de rezolvare. Dacă obstacolele și capcanele specifice acestei etape sunt cunoscute dinainte, ele pot fi evitate. Iar dacă am apucat deja să intrăm în ele, este bine de știut că există mai multe soluții de ieșire. Uneori, ajutorul se reduce la o

simplă confirmare a faptului că ne aflăm pe drumul cel bun. Multe din lucrurile pe care tații le fac în mod pur intuitiv nu sunt suficient recunoscute și validate nici de către parteneră, nici de către societate. Iar uneori nici măcar de către ei înșiși.

Încă de la prima mea carte, *Baby, warum isst du nicht? (Bebelușule, de ce nu mănânci?)*, am încercat să scot în evidență importanța tatălui. Însă multe dintre reflecțiile și ideile legate de rolul tatălui au rămas nefinalizate. Cei care m-au motivat să mă așez și să scriu în cele din urmă această „Carte a tatălui“ au fost tinerii tați, ascultători ai emisiunii „Thema“ de pe ORF, radioul public austriac. Încercarea mea de a sintetiza, într-un interviu, funcția și atribuțiile taților copiilor de vârste mai mici, punând totodată sub semnul întrebării perspectivele acceptate până în acel moment, a fost întâmpinată de reacții extrem de pozitive. Ceea ce am afirmat atunci a părut să provoace multă ușurare în rândurile taților, pentru că unii dintre ei trăiau cu un vag sentiment de disconfort în privința anumitor lucruri, sentiment probabil justificat.

Primele mele experiențe cu tații datează din perioada formării mele ca medic pediatru. Pentru o bună perioadă, sarcina mea a fost aceea de a mă îngriji de copil imediat după naștere și de a-l duce apoi tatălui. Bineînțeles că fiecare tată era profund mișcat de prima întâlnire cu copilul lui. Însă toți tații, indiferent de clasa socială din care proveneau, îmi puneau imediat apoi, invariabil, aceeași întrebare: „Cum se simte soția mea?“.

Ceea ce am mai observat în aceste momente extrem de emoționante era faptul că o mare parte dintre bărbați nu întindea de la sine mâinile să-mi ia bebelușul din brațe. După ce vreme îndelungată obișnuisem să-i întreb eu întâi: „Vreți să-l țineți în brațe?“, iar ei îmi răspundeau nesiguri cu „Am voie?“, mi-am schimbat strategia și nu i-am mai întrebat. Le puneam pur și simplu taților nou-născutul în brațe. Lacrimile de emoție care începeau de obicei să curgă în acel moment mă însoțesc și astăzi în amintire.

Partea întâi

Principalele legături

1

Introducere

„Soția mea este cea care ia toate deciziile în privința copilului.“

„Soția mea și cu mine facem totul împreună.“

„Nu se poate ca mama să decidă chiar *totul!*“

„Nu este sarcina mea să-l învăț pe copil limitele și bunele maniere?“

Percepția de sine pe care mulți tați o au despre rolul lor patern se poate întrezări uneori doar în urma unor astfel de afirmații făcute în trecut. Pe cât de diferite și câteodată de-a dreptul contradictorii par a fi la o primă privire concepțiile acestor tați, pe atât de surprinzător este faptul că, într-o oarecare măsură, fiecare are dreptate în felul lui.

Aceste atitudini reprezintă descrieri parțiale ale „fișei postului“ de tată. În felul ei, fiecare din declarațiile de mai sus are locul ei legitim și plin de semnificație în interiorul lumii paterne. Luate împreună, ele sunt ca niște piese de puzzle care se potrivesc perfect. Dar, pentru a putea rezolva contradicțiile dintre ele, trebuie să le raportăm la factorul timp. Întrebarea fundamentală este următoarea: *Ce vârstă are copilul despre care vorbim?*

Deja pe parcursul primului an de viață al unui bebeluș, tatăl poate ocupa succesiv mai multe poziții foarte diferite între ele și totuși adecvate.

Când în tânăra familie își fac apariția problemele — printre ele numărându-se atât conflictele între parteneri, cât și grijile legate de bebeluș —, iar tatălui i se cere în mod explicit părerea

lui referitor la ceea ce se întâmplă, pe scurt, răspunsurile sunt de genul: „De fapt, nu așa mi-am imaginat viața odată cu venirea pe lume a copilului!“, „Soția mea s-a schimbat cu totul!“, „În privința copilului, lucrurile stau bine. Soția mea este problema!“

Nu doar mamele fac eforturi disperate să concilieze două roluri, se pare că și tații trăiesc o experiență similară. Dacă în cazul mamelor există bine-cunoscutul conflict între copil și cariera profesională, pentru proaspeții tați, provocarea este legată de rolul lor dublu — acela de a lucra, respectiv acela de a satisface nevoile partenerei, devenite între timp mamă.

Dilema pe care tații o au de rezolvat se află în strânsă legătură cu dezvoltarea timpurie a copilului. Multe aspecte din lumea paternă îi sunt utile copilului doar cu condiția ca ele să nu reprezinte amenințări la adresa relației sale cu mama. Totodată, una dintre semnificațiile fundamentale ale tatălui pentru copil constă în faptul că, pe de o parte, el îi este familiar și, pe de altă parte, el este *diferit* de mamă. Deja din a doua jumătate de an, alteritatea tatălui devine un motor direct al dezvoltării infantile. Valoarea tatălui este dată de faptul că el găsește alte soluții, vine cu alte priorități, aduce alte perspective. Tocmai pentru că el *nu* este mama. Pentru tată, dificultatea adaptării înseamnă, pe de o parte, a fi în acord cu mama și, pe de altă parte, a fi în mod conștient *altfel* decât ea.

Dacă părinții cunosc semnificația diferitelor roluri pe care fiecare dintre ei le joacă, se vor putea susține reciproc mai bine și în mod conștient. Forța din spatele unei interacțiuni echilibrate între părinți pare a fi tot mai importantă în ziua de azi. Atât transformările sociale, cât și progresele medicinei modifică tot mai mult condițiile de start ale tinerelor familii. Mulți dintre bebelușii care refuză să mănânce, dorm prost sau plâng mult au un istoric medical. Mulți dintre aceștia manifestă nevoi și comportamente neașteptate. Dacă privim rolul tatălui din perspectiva bebelușului

și a nevoilor lui de psihodezvoltare, putem recunoaște foarte clar anumite etape.

La rândul lor, cercetările din domeniul neonatologiei furnizează o serie de informații importante. Teoria atașamentului arată, de exemplu, că bebelușii își construiesc la început o ierarhie clară a figurilor de atașament, lucru care ne poate ajuta în raportarea la el (la început!). În plus, studiile longitudinale care analizează factorii care îl conduc pe copil înspre o viață fericită și împlinită fac trimitere la copilăria timpurie și la existența unui sistem dublu, bazat pe polaritatea dintre un principiu matern și unul patern.

COPIILĂRIA TIMPURIE

Primii trei ani de viață constituie cu adevărat o perioadă specială, iar primul an este cu adevărat ieșit din comun. Această perioadă este una a marilor schimbări — atât în cazul bebelușului, cât și în cel al întregii familii.

La modul cel mai general, copilăria timpurie este caracterizată de următoarea particularitate: cu toții am trăit această perioadă, dar nimeni nu și-o poate aminti. Majoritatea oamenilor are amintiri foarte vii din copilărie, unele persoane își pot aminti scene din școala primară, iar altele, chiar de la grădiniță. În schimb, perioada de dinainte de grădiniță ne rămâne de obicei ascunsă.

Eric Kandel, cercetător austriac în domeniul memoriei și câștigător al premiului Nobel, oferă o explicație pentru acest fenomen, arătând că nu există memorie conștientă până la vârsta de 18 luni. Pentru că structurile cerebrale specifice nu sunt încă dezvoltate, este imposibil să ne amintim primul an și jumătate de viață.

În timp ce părinții se pot folosi în educația copiilor mai mari de propriile lor amintiri conștiente — Ce ne-a plăcut pe vremea când eram noi înșine copii? Ce ne-a întristat? —, acest principiu nu poate fi aplicat pentru perioada primelor 18 luni.

De fapt, lucrurile sunt și mai complicate! Experiențele trăite în copilăria timpurie nu au dispărut, ele sunt încă acolo. Cercetarea din domeniul memoriei a descoperit că ele sunt salvate în sistemul afectiv. Avem amintiri din etapa cea mai timpurie de viață, dar ele sunt de natură emoțională.

Când, în primele luni după nașterea copilului, părinții percep anumite emoții, comportamente și schimbări inexplicabile în persoana lor sau a partenerului, ele ar putea fi direct legate de acest fenomen.

Dispoziții și senzații vechi, provenite din propriul trecut, se trezesc parcă la viață.

În copilăria noastră timpurie, cu toții primim o astfel de cutie neagră al cărei conținut nu-l mai recunoaștem mai târziu și pe care o dăm mai departe copiilor noștri, în copilăria *lor* timpurie. Nici ei, la rândul lor, nu-și vor putea aminti de ea în mod conștient.

Una dintre particularitățile acestei perioade o constituie faptul că acum sunt valabile în familie alte reguli de joc decât în etapele de mai târziu. Lucrurile nu rămân așa cum sunt la început. Acest principiu se aplică atât bebelușului, cât și relației de parteneriat între părinți. Indiferent de cum și-au imaginat părinții viața lor de familie sau relația lor de cuplu, ele sunt în această perioadă în faza de construcție. Acoperișul va fi pus abia când casa a fost înălțată suficient de mult.

PRIMUL AN DE VIAȚĂ

Ritmul dezvoltării infantile nu va mai fi niciodată atât de rapid ca acum. Primul an de viață este el însuși o minune! Mai târziu nu va mai fi atât de relevant dacă un copil are șapte sau opt ani. Dar cât de mare poate fi diferența dintre un nou-născut și un copil de un an! Pe parcursul unui singur an, o mică ființă care la început nu poate să vadă clar mai departe de 20 de centimetri, care nu poate să-și miște corpul în mod voluntar, să se așeze și nici măcar să-și țină singură capul se transformă, în adevăratul sens al cuvântului, într-o mică persoană autonomă. Nu doar că vrea să stea pe propriile picioare, dar vrea și să-și dezvolte propriile planuri și să le pună în aplicare.

Adulții nu sunt deloc pregătiți pentru o dezvoltare atât de vertiginosă. Anii zboară rapid, unul după altul, mai ales în cariera profesională. Ne minunăm când trebuie să cumpărăm iar cadouri de Crăciun. În timp ce pentru noi bebelușul este același, în realitate el s-a transformat și s-a schimbat radical! Câteodată ne dăm seama doar după îmbrăcămintea rămasă mică de faptul că iar a crescut!

În primul an de viață, nu doar că bebelușul își triplează greutatea și devine mobil din punctul de vedere al motricității. Pe lângă aceste mari progrese care nu pot fi trecute cu vederea, au loc și alte schimbări, mult mai impresionante, dar invizibile.

Pentru a putea ține pasul cu dezvoltarea bebelușului, s-a dovedit utilă divizarea în mai multe părți a acestei etape accelerate a vieții. De cele mai multe ori, medicii pediatri se orientează în funcție de așa-numitele *puncte de cotitură* în dezvoltare.

A zâmbit deja bebelușul? Se poate răsuci singur? Stă în fund? Se poate ridica? Merge în picioare? În general, o dată la trei luni apar noi comportamente semnificative.

Pentru tați, o însemnătate deosebită are marea schimbare care începe la vârsta de șase luni. Este important pentru ei să facă diferența între perioada de dinainte și cea de după.

Din perspectiva dezvoltării, în primele șase luni de viață bebelușii sunt încă „prematuri din punct de vedere fiziologic”, unde „fiziologic” înseamnă natural, adică normal. Ideea medicinei este că noi, oamenii, se pare că ne naștem mai repede decât alte ființe asemănătoare nouă. Dacă am mai întârzia în pântecul mamei, capul nostru ar fi prea mare pentru o naștere naturală.

Din perspectivă psihologică, locul bebelușului până la vârsta de șase luni este, din multe puncte de vedere, în continuare în burta mamei. Marele eveniment al nașterii fizice a avut deja loc, bebelușul poate fi văzut și ținut în brațe. Cu toate acestea, după naștere sunt valabile încă multe condiții din perioada sarcinii, orientate după principiul: doi sunt unul. Ca atare, atât bebelușul, cât și mama se simt astfel. În privința celor mai multe aspecte, atât bebelușul, cât și mama nu se percep în faza de început ca fiind separați și diferențiați, ci ca fiind doi în unul. Ei formează o diadă, în care așa cum se simte unul, tot așa se va simți și celălalt. Perceperea bebelușului ca parte din sine ține de sentimentul matern de început. Un bebeluș atât de mic nici nu ar putea supraviețui de unul singur.

Stabilirea punctului de cotitură exact la șase luni cu scopul de a marca marea schimbare din această perioadă, constituie, desigur, o simplificare. Ca în toate aspectele care-i privesc pe bebeluși, și în cazul acesta există un anumit spectru natural de evoluții mai rapide sau mai lente. Unii bebeluși ating această nouă fază neașteptat de repede, deja la cinci luni; alții își lasă mai mult timp și ajung la ea abia în jurul vârstei de nouă luni sau chiar mai târziu. Există deci o perioadă confortabilă de tranziție, în care toți cei implicați se pot adapta, rând pe rând, noilor reguli de joc.